

Министерство образования Республики Беларусь
Учреждение образования «Барановичский государственный университет»
Студенческое научное общество БарГУ

СОДРУЖЕСТВО НАУК. БАРАНОВИЧИ-2016

Материалы XII Международной
научно-практической конференции
молодых исследователей

(Барановичи, 19—20 мая 2016 года)

В трёх частях

Часть 1

Барановичи
БарГУ
2016

В часть 1 сборника материалов XII Международной научно-практической конференции молодых исследователей «Содружество наук. Барановичи-2016» включены материалы докладов по актуальным проблемам различных научных направлений: филологические науки (русский, белорусский языки); лингвистика (английский, немецкий языки); методика преподавания иностранного языка, правоведение.

Сборник адресован преподавателям и студентам учреждений высшего образования, магистрантам, аспирантам.

Редакционная коллегия:

А. В. Никишова (гл. ред.), А. В. Прадун, В. Н. Кременевская (отв. секретари),
О. Н. Фенчук, Т. М. Пучинская, А. А. Савко, Н. А. Егорова, М. В. Андрияшко

Рецензент

кандидат педагогических наук, доцент, заведующий кафедрой германских языков факультета международных отношений Белорусского государственного университета М. Ф. Арсентьева

АДУКАЦЫЙНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў ВЫХАВАННІ ПАТРЫЯТЫЗМУ НАВУЧЭНЦАЎ КАЛЕДЖА

Уводзіны. У апошнія гады ў беларускай сістэме адукацыі ўсе больш канцэнтруецца ўвага на праблеме фарміравання светапоглядных, грамадзянска-патрыятычных якасцей падростаючага пакалення. Фарміраванне грамадзянскасці, патрыятызму і нацыянальнай самасвядомасці — адна з прыярытэтных задач выхавання ў адпаведнасці з Кодэксам Рэспублікі Беларусь аб адукацыі. Існуюць розныя падыходы да навуковай трактоўкі паняцця «патрыятызм»: даследчыкі разглядаюць патрыятызм як маральны прынцып (Н. К. Ганчароў, Ф. Ф. Каралёў, В. М. Усцякін і інш.); як новы, вышэйшы тып праяўлення пачуцця нацыянальнага гонару (В. А. Варанковіч); як пачуццё любові да Радзімы (Р. Л. Балочіна, М. І. Мацюшын і інш.) У адпаведнасці з «Канцэпцыяй бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі» патрыятызм — сістэма ведаў, каштоўнасцей, практычных дзеянняў асобы, грамадства і дзяржавы, накіраваных на развіццё, росквіт і забеспячэнне нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь; светапоглядная аснова і глыбокае пачуццё любові да сваёй Айчыны, гатоўнасць абараняць яе.

Асноўная частка. Старэйшы падлеткавы ўзрост — складаны і супярэчлівы. Крытычнасць, якая становіцца адметнай асаблівасцю мыслення і паводзін навучэнцаў, часам перарастае ў бескампрамісны нігілізм, што праяўляецца ў адмоўным стаўленні да многіх фактаў рэчаіснасці [1, с. 54]. Заўважана, што ў пэўнай часткі вучнёўскай моладзі адбываецца дэфармацыя патрыятычнага пачуцця: навучэнцы лёгка аперыруюць светапогляднымі паняццямі, смела разважаюць над пытаннямі патрыятызму, але патрыятызм як сістэму ведаў, каштоўнасцей і дзеянняў асобы ўсведамляюць фрагментарна, часам прымітыўна. Улічваючы гэта, сістэма выхавання, якая мае трывалыя, правераныя часам традыцыі, патрабуе ўдасканалення, якое пачалося з неадкладнага прыняцця адпаведных мер на дзяржаўным узроўні. Гэта знайшло адлюстраванне ў наступных дакументах: Кодэксе Рэспублікі Беларусь Аб адукацыі, «Канцэпцыі бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі» і ў іншых нарматыўна-прававых актах Рэспублікі Беларусь, якія вызначаюць змест арганізацыі ідэалагічнага і грамадзянска-патрыятычнага выхавання навучэнцаў.

У межах рэалізацыі гэтых дакументаў вылучаюцца асноўныя напрамкі патрыятычнага выхавання: вызначэнне прыярытэтных накірункаў працы па патрыятычнаму выхаванню; узбагачэнне зместу патрыятычнага выхавання; удасканаленне формаў і метадаў выхавання на аснове новых інфармацыйных тэхналогій; узмацненне грамадзянска-патрыятычнай накіраванасці выкладання дысцыплін сацыяльна-гуманітарнага цыклу.

Узнікае аб'ектыўна неабходнасць тэарэтычнай і метадычнай распрацоўкі праблемы фарміравання патрыятызму вучнёўскай моладзі. Асаблівую актуальнасць гэтае пытанне набывае для навучэнцаў устаноў сярэдняй спецыяльнай адукацыі, дзе і адбываецца духоўна-маральнае і асобнае станаўленне падлеткаў, падрыхтоўка іх да самастойнага жыцця, фарміруецца светапогляд, сістэма каштоўнасцей арыентацый.

Змест выхавання па фарміраванні грамадзянскасці і патрыятызму асобы арыентаваны на засваенне агульначалавечых гуманістычных каштоўнасцей, культурных, духоўных традыцый беларускага народа, ідэалогіі беларускай дзяржавы, прававых ведаў, фарміраванне гатоўнасці да выканання грамадзянскага абавязку, прававой адказнасці [2, с. 13]. Рэалізацыя гэтага накіравана на выхаванне сацыяльна і прафесійна кампетэнтнай, адказнай, адкрытай інавацыям асобы з высокімі маральнымі ідэаламі.

Да ўмоў выхавання грамадзянскасці і патрыятызму асобы адносяцца: усведамленне навучэнцамі сутнасці грамадзянскасці, патрыятызму, прывіццё павагі да гісторыка-культурнай спадчыны беларускага народа; выхаванне паважлівага стаўлення да дзяржаўных сімвалаў (герба, сцяга, гімна Рэспублікі Беларусь), органаў дзяржаўнай улады краіны; фарміраванне ў навучэнцаў маральна-псіхалагічнай і фізічнай гатоўнасці да выканання імі канстытуцыйнага абавязку па абароне Радзімы, павагі да абаронцаў Айчыны, воінаў; павышэнне выхаваўчага патэнцыялу вучэбных дысцыплін і інш. [3, с. 7].

Даследаванне праблемы патрыятызму ў выхаванні навучэнцаў каледжа мы пачалі з высвятлення пытання «Які змест надаюць падлеткі паняццю “патрыятызм”?». Для гэтага было праведзена анкетаванне навучэнцаў прыватнай установы адукацыі «Баранавіцкі эканоміка-юрыдычны каледж». Прыкладзём прыклады выказванняў: «Патрыятызм — гэта адданасць Радзіме, дзяржаве, гатоўнасць здзяйсняць пэўныя ўчынкi, неабходныя для добрабыту Айчыны»; «Патрыятызм — гэта пэўная якасць чалавека, чалавек-патрыёт верны сваёй Айчыне, свайму народу, чалавек-патрыёт гатовы ў патрэбны момант абараніць сваю Радзіму»; «Патрыятызм — гэта любоў да сваёй Радзімы, павага традыцый свайго народа, выкананне свайго грамадзянскага абавязку»; «Патрыятызм — гэта вернасць сваёй Радзіме, гонар за дасягненні суайчыннікаў у пэўных сферах навукі, спорта, культуры і г. д., а таксама жаданне засаваць традыцыі свайго краю». У разважаннях над пытаннямі патрыятызму ў пэўнай часткі юнакоў і дзяўчат прасочваецца раўнадушша, недаацэньваецца значнасць гістарычных падзей Беларусі.

На канстатуючым этапе эксперыменту праводзілася апытванне метадам самаацэнкі навучэнцаў узроўню сфарміраванасці ў іх патрыятызму і грамадзянскай пазіцыі. Анкетаваннем было ахоплены 35 навучэнцаў каледжа.

У залежнасці ад значэння, атрыманага індывідуальнага бала, ад ўзроўню сфарміраванасці іх грамадзянска-патрыятычных якасцей усе ўдзельнікі анкетавання былі падзеленыя на катэгорыі: ад 53 да 90 балаў — высокі ўзровень, ад 90 да 130 — сярэдні ўзровень; ад 131 да 171 — нізкі ўзровень, ад 172 да 212 балаў — вельмі нізкі ўзровень.

Пасля апрацоўкі адказаў на пытанні анкеты атрымалі пэўныя вынікі (табліца 1).

Узровень	Колькасць навучэнцаў, %	Бал
Высокі	35	Ад 53 да 90
Сярэдні	46	Ад 90 да 130
Нізкі	19	Ад 131 да 170
Вельмі нізкі узровень	—	—

Улічваючы, што адной з умоў выхавання патрыятызму асобы навучэнцаў з’яўляецца павышэнне выхаваўчага патэнцыялу вучэбных дысцыплін, мы звернем ўвагу на беларускую літаратуру як дысцыпліну, якая валодае невычэрпным патэнцыялам у накірунках грамадзянска-патрыятычнага выхавання.

Літаратура — крыніца чалавеказнаўства, грамадазнаўства. Літаратурна-мастацкія творы выступаюць дзейным сродкам, дапамагаюць глыбей пазнаваць жыццё. Літаратура спрыяе самасцвярджэнню вучня як асобы, якая адчувае сябе часткай грамадства і якая здольна творча і актыўна рэалізоўваць сябе ў соцыуме. Мэты і задачы літаратурнай адукацыі на сучасным этапе скіраваны на выхаванне чалавека з глыбокім гуманістычным і дэмакратычным светапоглядам, самастойным мысленнем, з развітым пачуццём нацыянальнай і асабістай самапавагі, чалавека, чуйнага да сацыяльнага поліфанізму жыцця, патрыёта [4, с. 2, 10].

Заўважана, што ўрокі беларускай літаратуры спрыяюць самарэалізацыі асобы навучэнцаў. Тыя тэмы, якія сёння актуальныя для падлеткаў, хвалявалі і класікаў. Вучні даюць крытычную ацэнку ўчынкам людзей, іх прывабліваюць падзвігі, адкрыцці, моцныя характары, тэмы дружбы, кахання, праблема ўзаемаадносін з бацькамі. Беларуская літаратура выступае ў якасці падмурка фарміравання духоўнасці і патрыятызму асобы.

Асэнсаванне сябе грамадзянінам роднай Беларусі, пачуццё нацыянальнай свядомасці фарміруюцца пры знаёмстве з прозай М. Гарэцкага (аповяданне «Роднае карэнне»), Я. Брыля (аповяданне «Memento more»), У. Караткевіча (раман «Каласы пад сярпом тваім»), В. Быкава (аповесць «Знак бяды»), а таксама з паэтычнымі творами Р. Барадуліна, Н. Гілевіча, А. Куляшова, П. Панчанкі, Я. Сіпакова, М. Танка і інш.

Беларускія пісьменнікі раскрылі ў творах глыбокія, тонкія чалавечыя перажыванні, выявілі сябе таленавітымі псіхолагамі, педагогамі. Чытаючы іх мастацкія творы, навучэнцы адчуваюць боль іншых людзей, асэнсоўваючы жыццёвыя з’явы, падзеі, канфлікты і характары, яны выказваюць свае адносіны і меркаванні, сталюць, духоўна ўзбагачаюцца, вучацца рабіць сумленны выбар [5]. Неабходна ўлічваць, што юнацкі ўзрост характарызуецца павышанай эмацыянальнай узрушанасцю (неўраўнаважанасць, рэзкая змена настрою, трывожнасць). Адметнай рысай гэтага ўзросту з’яўляецца і юнацкі максіmalізм, своеасаблівы эгацэнтрызм (катэгарычнасць, празмерная палярнасць у сітуацыях выбару або ацэнкі), што, безумоўна, адбываецца і на ўспрыманні твораў мастацкай літаратуры [6]. Навучэнцаў можа ўсхваляваць толькі што пачуты аповед аб гераічным учынку, але затым на гэтыя перажыванні накладваюцца іншыя і ўзнікшае першае ўражанне можа згаснуць, таму неабходна замацаваць гэта пачуццё ў шматразовых перажываннях, сістэмна выкарыстоўваючы выхаваўчы патэнцыял беларускай літаратуры.

Заклучэнне. Рэалізацыя адукацыйнага патэнцыялу беларускай літаратуры разглядаецца намі як важны і дзейны шлях патрыятычнага выхавання навучэнцаў каледжа пры захаванні пэўных умоў: уліку інтарэсаў і асаблівасцей сучаснай моладзі пры падборы твораў патрыятычнай тэматыкі для самастойнага чытання; устанавленні належнага асобнага кантакту паміж выкладчыкам і навучэнцамі ў працэсе фарміравання патрыятызму пры вывучэнні твораў беларускай літаратуры; фарміраванні ў навучэнцаў устойлівай пазнавальнай цікавасці, уключэнні кожнага навучэнца ў працу на ўроках у якасці актыўнага ўдзельніка навучальнага працэсу; выкарыстанні сучасных адукацыйных тэхналогій пры выкладанні беларускай літаратуры; арганізацыі пазакласнай работы па беларускай літаратуры ў аспекце фарміравання патрыятызму.

Спіс цытуемых крыніц

1. Методыка выкладання беларускай літаратуры : вучэб. дапам. для студэнтаў філалаг. спецыяльнасцей ВНУ / І. М. Гоўзіч [і інш.]. Мінск : БДПУ, 2012. 170 с.
2. Канцэпцыя бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі [Электронны рэсурс] : зацв. пастановай М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь ад 15 ліп. 2015 г. № 82. URL: <http://adu.by/?p=7769> (дата звароту: 02.03.2016).
3. Каговіч Н. К. Абноўленая Канцэпцыя бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь: пераёмнасць і навацыі // Адукацыя і выхаванне. 2015. № 11. С. 3—15.
4. Канцэпцыя вучэбнага прадмета «Беларуская літаратура» [Электронны рэсурс] : зацв. Загадам М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь ад 29 мая 2009 г. № 675. URL: <http://adu.by/?p=7575> (дата звароту: 12.02.2016).
5. Там жа. С. 4.
6. Методыка выкладання беларускай літаратуры. С. 55—56.